

Тополя Р. В.,
докторант

Науково-дослідного інституту публічного права

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЕКСПЕРТА ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню нормативно-правових актів, що регулюють адміністративно-правовий статус експерта під час здійснення ним експертно-криміналістичних досліджень транспортних засобів.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, експерт, нормативно-правовий акт, транспортні засоби, експертно-криміналістичні дослідження.

Постановка проблеми. На погляд професорів В. Галушка, В. Олефіра та С. Короеда, адміністративно-правовий статус особи – це сукупність юридичних засобів, які характеризують місце і роль фізичної або юридичної особи в адміністративно-правових відносинах. Визначальними для аналізу адміністративно-правового статусу особи є такі юридичні елементи: 1) публічні суб'єктивні права та юридичні обов'язки; 2) обсяг і характер правосуб'єктності; 3) адміністративна відповідальність; 4) у деяких випадках – дисциплінарна відповідальність посадових осіб публічної адміністрації [1, с. 124].

Отже, поняття правового статусу є вихідним для поняття адміністративно-правового статусу суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють регулювання експертно-криміналістичних досліджень транспортних засобів.

Мета статті – аналіз нормативно-правових актів, що регулюють адміністративно-правовий статус експерта під час здійснення ним експертно-криміналістичних досліджень транспортних засобів.

Виклад основного матеріалу. Основними нормативно-правовими актами, що регулюють експертну діяльність в Україні, є закони України: «Про судову експертизу» [2], «Про наукову і науково-технічну експертизу» [3], Кримінальний процесуальний кодекс України [4], Кримінальний кодекс України [5], Кодекс адміністративного судочинства України [6], Кодекс України про адміністративні правопорушення [7] та ін., накази Міністерства внутрішніх справ України: «Про затвердження положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС та атестацію судових експертів Експертної служби МВС» від 08.02.2017 №102 [8], «Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України» від 06.11.2015 №1343 [9], «Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події» від 03.11.2015 № 1339 [10], «Про затвердження Інструкції про порядок проведення криміналістичних досліджень транспортних засобів і реєстраційних документів, що їх супроводжують, працівниками Експертної служби МВС України», від 31.05.2013 № 537 [11], наказ Експертної служби МВС України від 11 листопада 2016 року № 64н «Про затвердження

Тимчасової Інструкції з організації, проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби МВС» [12] та ін.

Відповідно до вказаних нормативно-правових актів основними завданнями Експертної служби є: здійснення судово-експертної діяльності та техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування та суду із запобігання, виявлення, розкриття і розслідування кримінальних та інших правопорушень; провадження науково-дослідної діяльності у сфері судово-експертного і техніко-криміналістичного забезпечення; проведення судової експертизи в кримінальних, адміністративних, цивільних та господарських справах, а також досліджень у позасудовому провадженні за матеріалами оперативно-розшукової діяльності та інших процесуальних дій, виконання інших робіт у межах своєї компетенції; відповідно до законодавства забезпечення функціонування криміналістичних обліків Експертної служби; в межах компетенції, визначеної законодавством, метрологічне забезпечення техніко-криміналістичних засобів, організація їх обслуговування та ремонту; участь у розробленні техніко-криміналістичних засобів та забезпечення їх використання в практичній діяльності [9].

Ми бачимо, що досить великий перелік завдань у даного державного органу, що має досить важливе значення для адміністративно-правового регулювання експертно-криміналістичних досліджень транспортних засобів.

Експертна служба відповідно до покладених на неї завдань: проводить судову експертизу в кримінальних, адміністративних, цивільних та господарських справах, дослідження в позасудовому провадженні, виконує інші роботи в межах компетенції, в тому числі здійснює відповідно до законодавства оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність; забезпечує участь спеціалістів Експертної служби в оперативно-розшукових заходах, слідчих та інших процесуальних діях; формує довідково-інформаційні фонди, веде криміналістичні обліки; здійснює пошук, експертний огляд, розрядження, транспортування та знешкодження вибухових пристроїв і вибухових речовин; відповідно до законодавства та в межах компетенції проводить науково-дослідну роботу та впроваджує її результати в судово-експертну діяльність; розробляє методики проведення судових експертиз, стандарти, технічні умови, державні класифікатори, методичні рекомендації, довідкові посібники, програмні продукти; розробляє та вносить пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази судово-експертної діяльності та техніко-криміналістичного забезпечення органів внутрішніх справ; забезпечує дотримання нормативно-правових актів з питань проведення судової експертизи і функціонування

криміналістичних обліків, методик проведення судових експертиз; проводить сертифікацію зброї, конструктивно схожих із нею виробів, набоїв, виробів піротехнічних побутового призначення та феєрверків; у встановленому порядку веде облік і аналізує судово-експертну практику, складає в межах своїх повноважень статистичну звітність; веде базу даних атестованих судових експертів Експертної служби МВС України, передає інформацію до державного Реєстру атестованих судових експертів; забезпечує підготовку, перепідготовку, спеціалізацію та підвищення кваліфікації судових експертів, спеціалістів-криміналістів і спеціалістів-вибухотехніків за напрямками діяльності відповідно до законодавства; організовує роботу Експертно-кваліфікаційної комісії МВС України щодо присвоєння, позбавлення та підтвердження фахівцям кваліфікації судового експерта з правом проведення певного виду судової експертизи, присвоєння чи позбавлення кваліфікаційних класів судового експерта, а також роботу Вибухотехнічної кваліфікаційної комісії МВС України з надання, позбавлення та підтвердження працівникам органів внутрішніх справ права самостійного проведення спеціальних вибухотехнічних робіт (кваліфікації спеціаліста-вибухотехніка), екзаменаційних комісій з надання працівникам органів внутрішніх справ та їх позбавлення права участі як спеціалістів у проведенні слідчих дій і оперативно-розшукових заходів (кваліфікації спеціаліста-криміналіста) та видає відповідні свідоцтва; в межах компетенції виконує інші роботи та надає платні послуги відповідно до переліку; вносить пропозиції щодо використання бюджетних асигнувань, необхідних для придбання техніко-криміналістичних засобів для матеріально-технічного забезпечення діяльності експертних підрозділів; проводить роботу з оснащення експертних підрозділів сучасними техніко-криміналістичними засобами та обладнанням, упровадження в їх практичну діяльність автоматизованих інформаційно-пошукових систем; розробляє пропозиції щодо норм належності криміналістичної техніки, науково-технічних засобів та обладнання для забезпечення діяльності експертних підрозділів та подає їх для затвердження керівництву МВС України; вносить за належністю пропозиції щодо централізованого постачання Міністерством внутрішніх справ України техніко-криміналістичних засобів та обладнання для матеріально-технічного забезпечення діяльності експертних підрозділів [9].

Проведення судових експертиз та експертних досліджень доручається працівникам ДНДЕКЦ, НДЕКЦ, які атестовані Експертно-кваліфікаційною комісією МВС як судовий експерт за відповідною експертною спеціальністю.

Працівники ДНДЕКЦ, НДЕКЦ можуть залучатися для вирішення питань, що потребують застосування спеціальних знань, шляхом проведення судових експертиз та експертних досліджень матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини події:

1) на стадіях досудового розслідування та судового розгляду справ у кримінальному, виконавчому провадженні, адміністративних, цивільних та господарських справах, справах про адміністративні правопорушення. Підставою для проведення судових експертиз є процесуальний документ про призначення судової експертизи (постанова або ухвала), складений уповноваженою на те особою (органом), або письмове звернення сторони захисту у кримінальному провадженні на договірних засадах, у якому обов'язково зазначаються реквізити, перелік поставлених експерту питань, об'єкти, що підлягають дослідженню, та нада-

ні зразки. Результати проведення судових експертиз оформлюються висновком експерта згідно з вимогами процесуального законодавства України та Інструкції з організації, проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України;

2) за матеріалами, що не перебувають у досудовому розслідуванні чи судовому провадженні, за зверненням юридичних або фізичних осіб. Підставою для проведення експертного дослідження є письмова заява ініціатора з обов'язковим зазначенням його реквізитів, переліку питань, що підлягають вирішенню та об'єктів дослідження і зразків, що надаються. Результати проведеного експертного дослідження викладаються в письмовій формі у вигляді висновку експертного дослідження, оформленого згідно з вимогами, визначеними зазначеною Інструкцією [12].

У процесуальній літературі в межах характеристики прав та обов'язків експерта іноді виділяють два поняття: «наукова компетенція» та «процесуальна компетенція» [13; 14, с. 21].

До першого відносять певний обсяг спеціальних знань, якими володіє експерт і які необхідні для здійснення експертизи; до другого – сукупність передбачених законом прав та обов'язків. Уважається, що ці два поняття є частинами одного цілого – компетенції експерта. Однак компетенція експерта як суб'єкта процесу може бути схарактеризована саме через сукупність його процесуальних прав та обов'язків. А наукова компетенція передбачає спеціальну здатність експерта як суб'єкта процесу, але не є частиною його правового статусу.

Експерт безпосередньо бере участь в оглядах місць подій, оперативно-розшукових заходах і слідчій діяльності; забезпечує дотримання встановленого порядку проведення судової експертизи і функціонування криміналістичних обліків (ідентифікаційних номерів транспортних засобів, змінних ідентифікаційних номерів транспортних засобів, підписів і печаток посадових осіб та експертів з комплексного дослідження транспортних засобів і документів, що їх супроводжують, автотоварознавчої експертизи та експертизи вартості відділу інженерно-технічної, економічної та товарознавчої експертизи; контролює ведення електронної інформаційно-аналітичної бази обліку експертиз і досліджень [15].

На доречну думку Р. Ковалю, з якою нам слід погодитися, з появою нових інформаційних технологій, основою яких є впровадження засобів обчислювальної техніки, зв'язку, систем телекомунікації, інформація стає постійним і необхідним атрибутом забезпечення діяльності держави, юридичних осіб, громадських організацій та громадян. Від її якості й достовірності, оперативності її одержання залежать численні рішення, що ухвалюються на різних рівнях – від глави держави до пересічного громадянина [16, с. 7].

І звичайно, сучасні електронні інформаційно-аналітичної бази є важливими для обліку транспортних засобів і порушників. Наприклад, автоматизована інформаційно-пошукова система «Автоексперт» (далі АПС «Автоексперт») – це інноваційне вирішення для забезпечення оперативного, повного й достовірного обліку інформації щодо проведення експертних оглядів, досліджень та експертиз транспортних засобів і реєстраційних документів. АПС «Автоексперт» – надійний помічник органів внутрішніх справ України в боротьбі зі злочинами у сфері обігу автотранспорту [17; 18].

АПС «Автоексперт» побудована як глобальна інформаційна мережа з трьома рівнями ієрархії: центральний рівень

(ДНДЕКЦ), на якому функціонує центральна БД «Автоексперт»; регіональний (НДЕКЦ), на якому функціонують регіональні БД «Автоексперт»; місцевий рівень – мережа пунктів експертних оглядів, у яких через локальну базу даних здійснюється вся поточна робота [17].

Організація науково-методичного забезпечення судово-експертної діяльності та організаційно-управлінська діяльність державних спеціалізованих установ покладаються на міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, до сфери управління яких належать державні спеціалізовані установи, що здійснюють судово-експертну діяльність. Для розгляду найважливіших питань розвитку судової експертизи, що мають міжвідомчий характер, при Міністерстві юстиції України створена Координаційна рада з проблем судової експертизи, яка діє відповідно до Положення про неї, що затверджується Кабінетом Міністрів України [19]. Методики проведення судових експертиз підлягають атестації та державній реєстрації в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України. Міністерство юстиції України забезпечує видання міжвідомчого науково-методичного збірника «Криміналістика та судова експертиза» [20].

Таким чином, адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють регулювання експертно-криміналістичних досліджень транспортних засобів, має досить важливе значення, особливо зараз, в умовах реформування системи державної влади (міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, до сфери управління яких належать окреслений нами в роботі вид діяльності).

Висновок. Отже, адміністративно-правовий статус експерта у сфері експертно-криміналістичних досліджень транспортних засобів полягає в сукупності прав та обов'язків щодо здійснення дослідження в зазначеній сфері, а також наділений правом вимагати від вищестоящих керівників усіх необхідних засобів для здійснення таких досліджень та обов'язку нести адміністративну відповідальність за неналежне виконання своїх обов'язків та кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивого експертного висновку.

Література:

1. Адміністративне право України : підручник / В.В. Галушко та ін. Херсон : ХМД, 2013. Т. 1 : Загальне адміністративне право. Академічний курс. 393 с.
2. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. URL : <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
3. Про наукову і науково-технічну експертизу : Закон України від 10.02.1995 № 51/95-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/51/95-%D0%B2%D1%80>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
6. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005. URL : <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>.
8. Про затвердження положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС та атестацію судових експертів Експертної служби МВС : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 08.02.2017 № 102. URL : <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0275-17>.

9. Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06.11.2015 № 1343. URL : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/778-94-p.
10. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03.11.2015 № 1339. URL : <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1946-12>.
11. Про затвердження Інструкції про порядок проведення криміналістичних досліджень транспортних засобів і реєстраційних документів, що їх супроводжують, працівниками Експертної служби МВС України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 31.05.2013 № 537. URL : <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1309-13>.
12. Про затвердження Тимчасової Інструкції з організації, проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби МВС : Наказ Експертної служби МВС України від 11 листопада 2016 року № 64н : URL : https://dnedec.mvs.gov.ua/wp-content/uploads/2018/06/Nakaz_11.11.20161.pdf.
13. Быков В.М. Следственные действия по Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. *Правоведение*. 2003. № 2. С. 125–135.
14. Зинин А.М. Введение в судебную экспертизу. Москва : Изд-во Московского психолого-социального ин-та ; Воронеж : Изд-во НПО «МОДЭК», 2002. 240 с.
15. НДКЦ / Експертна служба МВС України. 22 грудня 2015. URL : http://dnedec.mvs.gov.ua/?page_id=662&nggpage=9.
16. Коваль Р.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів влади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з державного управління : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Запоріжжя, 2008. 24 с.
17. АПС «Автоексперт». *КРВТИ*. 12 січня 2015. URL : http://kpvti.kiev.ua/ua/projects/ais_avto.php.
18. АПС. *Автоексперт*. 22 лютого 2015. URL : http://kpvti.kiev.ua/ua/projects/ais_avto.php.
19. Про затвердження Положення про Координаційну раду з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України.
20. Науково-методичне забезпечення судово-експертної діяльності / Організаційно-управлінське забезпечення судово-експертної діяльності. 22 січня 2015. URL : <http://www.expertise.com.ua/index.php?s=9>.

Тополя Р. В. Адміністративно-правовий статус експерта при здійсненні експертно-криміналістичних досліджень транспортних засобів

Анотація. Стаття присвячена дослідженню нормативно-правових актів, що регулюють адміністративно-правовий статус експерта при здійсненні експертно-криміналістичних досліджень транспортних засобів.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, експерт, нормативно-правовий акт, транспортні засоби, експертно-криміналістичні дослідження.

Topolia R. Administrative and legal status of an expert when conducting forensic researches of transport means

Summary. The article is devoted to the study of normative legal acts regulating the administrative and legal status of an expert in carrying out expert-forensic researches of vehicles.

Key words: administrative-legal status, expert, normative-legal act, vehicles, expert-forensic research.